

AVUKATLARIN GERÇEĞİ SÖYLEME YÜKÜMLÜLÜĞÜ

Attorneys' Obligation to tell the Truth

Doç. Dr. Cenk AKİL¹

Geliş Tarihi: 31.10.2017 Kabul Tarihi:13.02.2018

Özet

Taraflarca getirilme ilkesi (HMK m. 25) gereğince hükme temel teşkil edecek vakıalar ve deliller kural olarak davanın taraflarınca getirilir. Hükümün isabetli olması için her şeyden önce davaya temel teşkil eden vakıaların yargılamaya gerçeğe uygun bir şekilde yansıtılmış olmaları gerekir. Kanun koyucu bunu sağlamak için dürüstlük kuralını (HMK m. 29) ve onun bir parçası olan gerçeği söyleme yükümlülüğünü ihdas etmiştir. Gerçeği söyleme yükümlülüğü sadece davanın tarafları için değil, onları davada temsil eden avukatlar bakımından da geçerlidir. Avukatların müvekkillerinin menfaatlerini koruma mecburiyeti onları gerçeği söyleme yükümlülüğünden muaf kılmamaktadır. Nitekim 1136 sayılı Avukatlık Kanunu'nun 134. maddesinde görevinin gerektirdiği dürüstlüğe uygun şekilde davranmayan avukatlara disiplin cezası verileceği açıkça hükme bağlanmıştır. Avukatlık mesleğinin kamusal boyutu ve avukatın yargı erkinin kurucu unsuru olması da gerçeği söyleme yükümlülüğünün avukatlar bakımından da geçerli olmasını gerektirmektedir. Çalışmada önce gerçeği söyleme yükümlülüğü genel olarak ele alınacak; daha sonra konunun avukatlık mesleği bakımından arz ettiği özellikler üzerinde durulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Medeni usul hukuku, avukatlık mesleği, avukatın yükümlülükleri, dürüstlük kuralı, gerçeği söyleme yükümlülüğü

Abstract

As laid down in Art. 25 of Civil Procedure Code (the principle of party presentation), the merits and evidences to be considered as the basis of the verdict shall be, in principle, provided by parties. To achieve one of the goals of civil procedure law, finding the truth, merits grounding the case must be presented in such a truthful way. It can be easily highlighted that it was one of the main purposes of the lawmaker to provide that statements of parties would show the truth. Hence, the lawmaker obliged the parties to tell the truth as a part of the principle of good faith (Art. 29 CPC). On the other hand, not only the parties, but also their attorneys are in the scope of that rule. Besides, it cannot be claimed that the professional obligation of an attorney, protecting clients' interests, would exclude the application of above mentioned rule. As a matter of fact, there is a provision in Attorneys' Act which refers a disciplinary penalty for those acting against good faith in professional manner. The public dimension of that profession and its function as a constituent element of judiciary are some of the other reasons why the obligation to tell the truth is also applicable for attorneys. This paper focuses on the obligation to tell the truth, then, emphasises its special features in attorneyship profession.

Keywords: Law of civil procedure, attorneyship profession, obligations of the attorney, good faith, the obligation to tell the truth

¹ Antalya Bilim Üniversitesi Hukuk Fakültesi, akilcenk@hotmail.com

GİRİŞ

Medeni muhakeme hukukunun amacı hakkında doktrinde çeşitli görüşler ileri sürülmüştür². Günümüzde medeni muhakemenin amacının da (tıpkı ceza muhakemesinde olduğu gibi) maddi gerçeği bulmak olduğu genellikle kabul edilmektedir³. Bu amaca ulaşılmasında ise dürüstlük kuralı⁴ ve onun bir parçasını teşkil eden gerçeği söyleme yükümlülüğü (HMK m. 29) büyük bir işleve sahiptir⁵. Gerçeği söyleme yükümlülüğü sadece davanın tarafları açısından değil, onların kanuni⁶ ve iradi temsilcileri (avukatları) bakımından da geçerlidir⁷. Aşağıda önce genel olarak gerçeği söyleme yükümlülüğü hakkında bilgi verilecek; daha sonra bu yükümlülüğün avukatlık mesleği açısından arz ettiği özelliklere değinilecektir.

I. GERÇEĞİ SÖYLEME YÜKÜMLÜLÜĞÜ

Gerçeği söyleme yükümlülüğü ile mahkeme kararına temel teşkil eden vakıaların mümkün olduğu ölçüde gerçeğe uygun bir şekilde temini ve davada bilinçli yalanın (usul hilesinin) önlenmesi amaçlanmaktadır⁸.

Gerçeği söyleme yükümlülüğü usul mevzuatımıza ilk kez 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 29. maddesi⁹ ile girmiştir¹⁰. Anılan maddenin ikinci

² Bu konuda geniş bilgi için bkz. Ejder Yılmaz, *Islah*, 4. B., Ankara 2013, s. 25 vd.; Sema Taşpınar, "Medeni Usul Hukukunda Amaç Sorunu", Av. Dr. Faruk Erem Armağanı, TBB Yayınları, Ankara 1999, s. 759 vd.

³ Bkz. Hubertus Schumacher, "Rechtsanwalt und Wahrheitspflicht im Zivilprozess", *Österreichisches Anwaltblatt*, 2009/10, s. 430.

⁴ Dürüstlük kuralının yargılamadaki önemi *Bilge* ve *Önen* bakımından veciz bir şekilde şu sözlerle dile getirilmiştir: "Hâkim sadece kendisine arz edilen davadaki taraflara karşı değil, bütün yurttaşlara karşı adalet dağıtımını ile ödevlidir. O, verdiği kararlarla toplum düzenini korumaya hizmet etmektedir. Bu itibarla onun kötü niyetli hareketlere alet ve vasıta edilmesi düşünülemez." Necip Bilge/Ergun Önen, *Medeni Yargılama Hukuku Dersleri*, 3. B., Ankara 1978, s. 300.

⁵ BeckOK ZPO, Volkert Vorwerk/Christian Wolf/von Selle, 25. B., 2017, § 138 kn. 1.

⁶ Rosenberg/Schwab/Gottwald, § 65 VIII 2; Tercan, s. 188; Erdönmez, Pekcantez Usul, s. 918.

⁷ Ali Cem Budak/Varol Karaaslan, *Medeni Usul Hukuku*, Ankara 2017, s. 81.

⁸ Erdal Tercan, "Medeni Usul Hukukunda Gerçeği Söyleme Yükümlülüğü", SÜHFD, Prof. Dr. Şakir Berkî'ye Armağan, Konya 1996/1-2, s. 184; Ramazan Arslan, *Medeni Usul Hukukunda Dürüstlük Kuralı*, Ankara 1989, s. 12. Alman hukuku bakımından bkz. Hanns Prütting/Markus Gehrlein, *Kommentar ZPO*, 9.B, 2017, ZPO § 138 kn. 2. Gerçeği söyleme yükümlülüğünün usuli hile yasağının bir görünüm biçimi olduğu hakkında bkz. Leo Rosenberg/Karl-Heinz Schwab/Peter Gottwald, *Zivilprozessrecht*, 17. B., München 2010, § 65 kn. 64.

⁹ Söz konusu hükmün TMK m. 2'nin yargılamaya ve usul hukukuna yansıtılmış versiyonu olduğu hakkında bkz. İlhan Postacioğlu/Sümer Altay, *Medeni Usul Hukuku Dersleri*, 7. B., İstanbul 2015, s. 174.

¹⁰ Belirtmek gerekir ki, tarafların medeni muhakemede gerçeği söylemekle yükümlü oldukları bu yükümlülük usul mevzuatımıza girmeden önce de kabul edilmekteydi. Bkz. Bilge Umar/Ejder Yılmaz, *İsbat Yükü*, 2. B., İstanbul 1980, s. 197; Saim Üstündağ, *Medeni Yargılama*

fıkrasına göre, taraflar davanın dayanağı olan vakialara ilişkin açıklamalarını gerçeğe uygun bir biçimde yapmakla yükümlüdürler.

Gerçeği söyleme yükümlülüğü sadece karşı tarafa değil, yargılamaya katılanların tamamı bakımından geçerlidir¹¹. Bu nedenle, tarafların gerçek olmayan bir vakıa üzerinde anlaşmak suretiyle mahkemeyi bununla bağlı tutmaları mümkün değildir¹². Şayet hâkim, tarafların ileri sürdüğü vakıaların gerçeğe uygunluğundan şüphe duyarsa kanunun kendisine verdiği yetkiler çerçevesinde bu konuda araştırma yapabilir. Fakat hâkim bu noktada HMK m. 25/1'in koyduğu sınırlamalara tâbidir¹³.

Medeni muhakeme hukukunda taraflarca getirilme ilkesi uygulandığından, yani davaya ilişkin vakıalar ve deliller kural olarak taraflarca getirildiğinden, gerçeği söyleme yükümlülüğü önemli bir fonksiyon icra etmektedir. Kanun koyucu korunması gereken menfaatleri nazara alarak bir yandan taraflara dava malzemesinin getirilmesi konusunda sorumluluk yüklemiş; diğer yandan dava sonucunda verilecek kararın hakikate uygun olması için tarafları gerçeği söyleme yükümlülüğüne tâbi kılmıştır¹⁴. Dolayısıyla gerçeği söyleme yükümlülüğü ile taraflarca getirilme ilkesi birbiriyle çelişmemekte, aksine; söz konusu ilke taraflarca getirilme ilkesinin meydana getireceği sakıncaları ortadan kaldırmaktadır.¹⁵

Gerçeği söyleme yükümlülüğünün konusu iddia ve savunmanın dayanağını oluşturan vakıalar hakkında tarafların yaptıkları açıklamalar¹⁶ ile bunlara ilişkin deliller¹⁷, yani dava malzemesidir¹⁸. Buna karşılık, tarafların hukuki değerlendirmeleri gerçeği söyleme yükümlülüğünün kapsamına girmemektedir¹⁹. Bununla birlikte, günlük hayatta çok sık kullanılan mülkiyet,

Hukuku, 7. B., İstanbul 2000, s. 483.

¹¹ Karş. Hans-Joachim Musielak/Wolfgang Voit/Astrid Stadler, Zivilprozessordnung, 14. B., München 2017, ZPO § 138 kn. 1.

¹² Rosenberg/Schwab/Gottwald, § 65 kn. 67.

¹³ Alangoya, s. 124; Arslan, Dürüstlük Kuralı, s. 123, dn. 344; Tercan, s. 205.

¹⁴ Karş. Bernd Hirtz, "Der Umgang mit der Wahrheit im Zivilprozess", AnwBl 12/2006, s. 780; Güray Erdönmez, Pekcanitez Usul, Medeni Usul Hukuku, 15. B., İstanbul 2017, s. 917.

¹⁵ Karş. Peter Hug, Die Wahrheitspflicht der Parteien im Zivilprozess, Zürich 1943, s. 32 vd.; Gottfried Baumgaertel, "Treu und Glauben, gute Sitten und Schikaneverbot im Erkenntnisverfahren", ZJP 69 (1956), s. 105; Dirk Olzen, "Die Wahrheitspflicht der Parteien im Zivilprozess", ZJP 98 (1985), s. 416 vd.

¹⁶ Söz konusu açıklamalar yazılı olabileceği gibi sözlü de olabilir (Tercan, s. 187).

¹⁷ Rosenberg/Schwab/Gottwald, § 65 kn. 56; Max Guldener, Schweizerisches Zivilprozessrecht, 3. B., Zürich 1979, s. 662; Arslan, Dürüstlük Kuralı, s. 117; Tercan, s. 187; Erdönmez, Pekcanitez Usul, s. 918.

¹⁸ Abdurrahim Karslı, Medeni Muhakeme Hukuku, 3. B., İstanbul 2012, s. 305.

¹⁹ Frank Lindenberg, Wahrheitspflicht und Dritthaftung des Rechtsanwalts im Zivilverfahren, Bonn 2002, s. 67.

satım gibi hukuki kavramların da gerçeği söyleme yükümlülüğünün konusunu teşkil edebileceği kabul edilmektedir²⁰. Taraf kesin olarak bildiğinin aksini ileri sürümez veya o vakiayı tartışmalı hale getiremez. Keza, karşı tarafın ileri sürdüğü vakıaların doğru olduğunu bilmesine rağmen bunlara karşı çıkamaz²¹. Bununla birlikte, bu yükümlülük, tarafın sadece doğru olduğunu bildiği vakıaları ve delilleri davaya getirebileceği anlamına da gelmez²².

Gerçeği söyleme yükümlülüğünün sınırları belirlenirken özellikle objektif ve subjektif manada gerçeğe uygunluk ayrımı üzerinde durulmaktadır.

Gerçeğin objektif olarak tespiti taraflara değil, mahkemelere düşen bir ödev olduğundan²³, tarafların beyanlarının objektif gerçeğe uygun olması beklenemez. Bu itibarla, taraflar (ve vekilleri) açısından gerçeği söyleme yükümlülüğü ile kastedilen subjektif gerçekliktir²⁴. Buna göre, tarafların iddialarını dayandırdıkları vakıaları, fiili durumları mahkemeye kendi kanaatlerine göre gerçek olduğuna inandıkları şekilde sunmaları yeterlidir²⁵. Diğer bir deyişle, taraf doğru olarak bildiği hususları mahkemede ileri sürebilir. Kesin olarak emin olmadığı hususları tartışmalı hale getirebilir ve bunlar için delil de gösterebilir²⁶.

Taraflar subjektif manada gerçeği söyleme yükümlülüğü altında olduklarından verdikleri bilgiler objektif hakikate aykırı dahi olsa gerçeği söyleme yükümlülüğünü ihlâl etmiş olmazlar²⁷. Diğer bir deyişle, tarafların kesin olarak bilmedikleri veya emin olmadıkları konularda açıklamalarda bulunmaları caizdir²⁸. Yani, taraflar, tahmine dayalı iddialarda da bulunabilirler²⁹.

Gerçeği söyleme yükümlülüğünün taraf rolleriyle ilgisi bulunmamaktadır. Diğer bir deyişle, hem davacı hem de davalı gerçeği söylemek zorundadır³⁰.

²⁰ Hanns Prütting/Markus Gehrlein, Kommentar ZPO, 9. B., 2017, ZPO § 138 kn. 29.

²¹ Hans Welzel, Die Wahrheitspflicht im Zivilprozess, Berlin und Leipzig 1935, s. 7; Tercan, s. 191.

²² Yavuz Alangoya, Medeni Usul Hukukunda Vakıaların ve Delillerin Toplanmasına İlişkin İlkeler, İstanbul 1979, s. 121; Dirk Olzen, Die Wahrheitspflicht der Parteien im Zivilprozess, ZP 98 (1985), s. 415; Arslan, Dürüstlük Kuralı, s. 118.

²³ Schumacher, s. 430; PG/Prütting, § 138 kn. 4; Tercan, s. 191.

²⁴ Ingo Saenger, ZPO Handkommentar, 7. B., 2017, Hk-ZPO/Wöstmann, ZPO § 138 kn. 1; Schumacher, s. 430; PG/Prütting, § 138 kn. 4. Türk hukuku bakımından bkz. Budak/Karaaslan, s. 82.

²⁵ Tercan, s. 191.

²⁶ Hug, s. 7; Rosenberg/Schwab/Gottwald, § 65 kn. 63; Alangoya, s. 121; Tercan, s. 191; Arslan, Dürüstlük, s. 117-118; Erdönmez, Pekcanitez Usul, s. 919.

²⁷ Tercan, s. 192.

²⁸ Tercan, s. 192.

²⁹ NJW-RR 2002, 1419; Hk-ZPO/Wöstmann, ZPO § 138 kn. Bu noktada tahmin derecesinin bir önemi de bulunmamaktadır (MüKoZPO/Fritsche, § 138 kn. 9).

³⁰ Tercan, s.188.

Gerçeği söyleme yükümlülüğü davacının davasını dayandırdığı vakıaların, davalının da savunmasını dayandırdığı vakıaların gerçeğe uygun bir şekilde mahkemeye bildirilmesini gerektirir³¹.

Bir görüşe göre gerçeği söyleme yükümlülüğü vakıaları *eksiksiz ve tam* olarak mahkemeye bildirme yükümlülüğünü de kapsar³². Buna göre, taraf, kendi aleyhine de olsa, gerçekliği hakkında hiçbir kuşku duymadığı maddi vakıaları da mahkeme önüne getirmek zorundadır³³. Diğer bir görüşe göre ise, tarafın kendi aleyhine olan vakia bildirmemesi ve delilleri ikame etmemesi gerçeği söyleme yükümlülüğünün ihlali olarak değerlendirilemez³⁴.

Kanımızca tarafın kendi aleyhine olan vakıaları ileri sürmesini beklemek insan doğasına aykırıdır. Bu itibarla taraf prensip olarak böyle bir yükümlülük altına sokulmamalıdır. Bununla birlikte bu ilkeye bir istisna tanımak gerekir. Şayet tarafın pasif kalması mahkemenin dava konusu olayın meydana geliş şeklini yanlış algılamasına yol açabilecek ve bu durum hükmün sonucunu etkileyebilecek ise, taraf kendi aleyhine olan vakıaları da beyan etmek zorundadır. Kanımızca burada medeni hukuktaki hilenin varlığını kabul sadedinde ileri sürülen görüşlerden kıyasen yararlanılabilir. Bilindiği üzere, bazı hallerde taraflardan birinin söylenmesi gerekeni söylememesi, yani pasif kalması da hile olarak değerlendirilebilir. Bize göre, aleyhe olan vakılardan hangilerinin ileri sürülmesinin gerektiği hakkında baştan kesin bir kriter belirlemek mümkün değildir. O nedenle her somut olayda tarafın aleyhinde olan vakıayı mahkemeye bildirmemesinin gerçeği söyleme yükümlülüğünün ihlâl edip etmediği ayrıca değerlendirilmelidir.

Gerçeği söyleme yükümlülüğü yargılamanın başından sonuna kadar devam eder. Bu nedenle taraf ileri sürmüş olduğu vakıanın daha sonra gerçeğe aykırı olduğunu anlamışsa, bundan rücu etmek zorundadır. Keza, taraf, karşı tarafın beyanlarının gerçeğe uygun olduğunu daha sonra anlamışsa, bunlara itiraz etmekten vazgeçmelidir³⁵.

Gerçeği söyleme yükümlülüğünün terditli beyanda bulunmaya mani olmadığı kabul edilmektedir³⁶.

³¹ Tercan, s. 187.

³² Alangoya, s. 121; Arslan, Dürüstlük Kuralı, s. 117; Budak/Karaaslan, s. 82.

³³ Alangoya, s. 121; Arslan, Dürüstlük Kuralı, s. 117. İsviçre hukuku bakımından aynı yönde: Walter J. Habscheid, Schweizerisches Zivilprozess-und Gerichtsorganisationsrecht, 2. B., Basel/Frankfurt a.M. 1990, kn. 549 vd.; Paul Oberhammer/Tanja Domej/Ulrich Haas, Kurzkomentar ZPO, 2. B., Basel 2014, Art. 52 kn. 6.

³⁴ Mert Namlı, Türk ve Fransız Medenî Usûl Hukukunda Yargılamanın Yenilenmesi, İstanbul 2014, s. 361; Süha Tanrıver, Medeni Usul Hukuku, C. I, Ankara 2016, s. 418; Erdönmez, Pekcanitez Usul, s. 918.

³⁵ MüKoZPO/Fritsche, § 138 kn. 13; Lindenberg, s. 89.

³⁶ MüKoZPO/Fritsche, § 138 kn. 11.

Tarafın birbiriyle çelişkili olan vakıaları dahi ileri sürebileceği ve bunun başlı başına gerçeği söyleme yükümlülüğünü ihlal etmeyeceği kabul edilmektedir. Ancak bunun için çelişkili beyanların gerçeğe aykırı olduğundan emin olunmaması gerekir³⁷.

Şu hususu da önemle belirtmek gerekir ki, tarafların benimsediği dava stratejisi gerçeği söyleme yükümlülüğünün ihlâlini haklı kılan bir sebep olarak kabul edilemez³⁸.

Gerçeği söyleme yükümlülüğünün bazı istisnaları olduğu kabul edilmektedir. Bunlardan biri tarafın gerçeği söylemesi durumunda cezai soruşturmayla karşılaşacak yahut beyanının kendi onur ve haysiyetine zarar verecek nitelikte olmasıdır³⁹. Diğer bir istisna ise tarafın gerçeğe aykırı bir ikrarda bulunmasıdır. Nitekim HMK m. 188/2 uyarınca maddi bir hatadan kaynaklanmadıkça ikrardan dönülemez⁴⁰.

II. AVUKATLAR AÇISINDAN GERÇEĞİ SÖYLEME YÜKÜMLÜLÜĞÜ

Yukarıda da belirtildiği gibi, gerçeği söyleme yükümlülüğünün kanuni ve iradi temsilciler (avukatlar) bakımından da geçerli olduğu konusunda tereddüt edilmemektedir. Buna karşılık, söz konusu yükümlülüğün pozitif hukuktaki dayanakları konusunda farklı görüşler ileri sürülmüştür.

Alman⁴¹, Avusturya⁴² ve İsviçre⁴³ hukuk doktrininde hakim görüş gerçeği söyleme yükümlülüğünü düzenleyen usul hükmünün (AlmMUK m. 138; AvusMUK m. 178; İsvMUK m. 52) avukatlar bakımından da geçerli olduğunu kabul etmektedir.

Türk hukukundaki durum ise özellik arz etmektedir. Şöyle ki; 1086 sayılı mülga Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu döneminde gerçeği söyleme yükümlülüğü

³⁷ BGH 1995, 1761.

³⁸ Hk-ZPO/Wöstmann, ZPO §138 kn. 2.

³⁹ Friedrich Stein/Martin Jonas/Leipold, Kommentar zur Zivilprozessordnung, 23. B., Tübingen 2014, § 138 kn. 13; PG/Prütting, § 138 kn.5; Heinz Thomas/Hans Putzo/Reichold, Zivilprozessordnung, 36. B., München 2015, ZPO § 138 kn. 7; Musielak/Voit/Stadler, ZPO § 138 kn. 3; MüKoZPO/Fritsche, § 138 kn.14; Rosenberg/Schwab/Gottwald, § 65 VIII 5; Schumacher, s. 432; Lindenberg, s. 88.

⁴⁰ Arslan, Dürüstlük Kuralı, s. 122; Taylan Özgür Kiraz, Medeni Yargılama Hukukunda İkrar, 2. B., Ankara 2013, s. 265 vd. Aksi görüş için bkz. Tanrıver, s. 419.

⁴¹ PG/Prütting, § 138 kn. 3; Rosenberg/Schwab/Gottwald, § 65 kn. 56; Vorwerk/Wolf/von Selle, ZPO § 138 kn. 5. Hirtz'e göre ise gerçeği söyleme yükümlülüğünün avukatlar açısından hukuki dayanağı AlmMUK m. 138 (HMK m. 29) değildir. Yazara göre usul kanunda avukatlara yüklenmiş bağımsız bir gerçeği söyleme yükümlülüğüne yer verilmemiştir; avukatın gerçeği söyleme yükümlülüğünün kaynağı AlmAvK m. 43a hükmüdür (Hirtz, s. 782).

⁴² Schumacher, s. 430.

⁴³ Hepsini yerine bkz. Naegeli, s. 293.

açıkça düzenlenmemiştir. Doktrinde dürüstlük kuralını düzenleyen TMK m. 2'nin usul hukukunda da geçerli olduğu kabul edilmekte ve avukatların gerçeği söyleme yükümlülüğü de söz konusu hüküm ile birlikte Avukatlık Kanunu'nun bazı hükümlerine dayandırılmaktaydı. Nitekim, *Alangoya*'ya göre, avukatlar açısından gerçeği söyleme yükümlülüğüne aykırılık Avukatlık Kanunu'nun 134. maddesi uyarınca görevin gerektirdiği dürüstlikle bağdaşmayan bir davranış teşkil eder ve disiplin cezasını gerektirir⁴⁴.

Arslan'a göre de, TMK m. 2'nin yanı sıra, Avukatlık Kanunu'nun 34, 62, 171. maddeleri de avukatlık mesleğinin dürüst bir biçimde icrasını güvence altına alan hükümlerdir. Bilhassa avukatların yüklendikleri görevleri bu görevlerin kutsallığına yakışır şekilde doğruluk içinde yerine getirmelerini ve avukatlık unvanının gerektirdiği saygı ve güvene yakışır bir şekilde hareket etmekle yükümlü olduklarını düzenleyen Avukatlık Kanunu'nun 34. madde hükmü davada dürüstlük kurallarına uymanın avukatlar için bir yükümlülük olduğunu göstermektedir⁴⁵.

6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu yürürlüğe girdikten sonra ise doktrinde bahsi geçen Kanunun dürüstlük kuralını düzenleyen 29. maddesinin avukatlar bakımından da geçerli olduğu ifade edilmiştir⁴⁶.

Şu halde, doktrinde gerek gerçeği söyleme yükümlülüğünü düzenleyen Hukuk Muhakemeleri Kanunu yürürlüğe girmeden önce, gerekse bu Kanun yürürlüğe girdikten sonra gerçeği söyleme yükümlülüğünün "avukatlar" bakımından da geçerli olduğu belirtilmiştir⁴⁷.

Yukarıda söylenenlere ilaveten, kanımızca avukatlık ücretine ilişkin düzenlemeler de avukatın dürüstlük kuralına uyma zorunluluğu bakımından özellik arz etmektedir. Şöyle ki; avukatlar avukatlık asgari ücret tarifesinin altında vekâlet ücreti alacaklarına ilişkin olarak sözleşme yapamazlar. Öte yandan, avukatlar baktıkları davanın sonucunu garanti edemezler. Avukatın davanın reddi halinde ücret almayacağını sözleşme ile taahhüt etmesi geçersiz olduğu gibi, avukatın disiplin cezası almasına da yol açar. Avukatların ücrete hak kazanabilmeleri için davanın muhakkak lehe sonuçlanmasının aranmaması esasen onların mesleklerini icra ederken sadece müvekkillerine değil, topluma (kamuya) karşı da sorumlu olduklarını açıkça göstermektedir.

⁴⁴ Alangoya, s. 122.

⁴⁵ Arslan, Dürüstlük Kuralı, s. 115.

⁴⁶ Erdönmez, Pekcanitez Usul, s. 917.

⁴⁷ Türkiye Barolar Birliği de vermiş olduğu bir kararda avukatlar açısından dürüstlük kuralının önemini vurgulanmıştır. Örneğin bir kararında avukatın iş sahibinin çıkarlarını korurken doğruluk ve dürüstlük kuralından ayrılmaması gerektiği belirtilmiştir. Bkz. TBB Disiplin Kurulu, 11.06.1994, E. 994/37, K. 994/42 (ABD 1994/3, s. 487).

Doktrinde haklı olarak belirtildiği gibi avukat taraf temsilcisi olarak müvekkilinin hak ve menfaatlerini “*hukukun çizdiği sınırlar içinde kalmak kaydıyla*” korunması için çaba sarf eder⁴⁸.

Sonuç itibarıyla; HMK m. 29’un yanı sıra, avukatlığın bir kamu hizmeti olduğunu düzenleyen AvK m. 1; avukatlığın amacının hukuki uyumsuzlukların adalet ve hakkaniyete uygun olarak çözümlenmesini belirten AvK m. 2; avukatların yükledikleri görevleri doğruluk içinde yerine getirmeleri gerektiğini hükme bağlayan AvK m. 34 ve avukatlara görevinin gerektirdiği dürüstlüğe uygun şekilde davranmalarını durumunda disiplin cezası verileceğini düzenleyen AvK m. 134 hükümleri karşısında kanımızca avukatlar da gerçeği söyleme yükümlülüğüne tâbidirler.

Gerçeği söyleme yükümlülüğünün avukatlar bakımından iki boyutu olduğu söylenebilir. Bunlardan birincisi, vekilini, gerçeği söyleme yükümlülüğünün ihlâlüne karşı korumak; ikincisi ise, bizzat bu yükümlülüğü ihlâlden kaçınmaktır⁴⁹.

Gerçeği söyleme yükümlülüğü avukatlar bakımından da subjektif manada kabul edilmelidir⁵⁰. Diğer bir deyişle, avukatlar da tıpkı davanın tarafları gibi gerçek olduğuna inandıkları hususları -objektif gerçeğe uygun olmasa dahi- ileri sürebilirler.

Buna karşılık, avukatın yalan söylemesi yahut karşı tarafın ileri sürdüğü ve gerçek olduğunu bildiği vakıyı inkâr etmesi gerçeği söyleme yükümlülüğüne aykırıdır⁵¹. İleri sürmüş olduğu iddianın *muhtemelen* yanlış olduğunu düşünen avukat ise gerçeği söyleme yükümlülüğünü ihlâl etmiş sayılmaz⁵².

İsviçre hukuk öğretisinde genellikle avukatın, müvekkilinin menfaatinin gerektirdiği hallerde suskun kalabileceği ve bunun gerçeği söyleme yükümlülüğünü ihlâl etmeyeceği, kabul edilmektedir⁵³.

⁴⁸ Sungurtekin Özkan, s.1.

⁴⁹ Hirtz, s. 782.

⁵⁰ Kai Thum, “Sachlichkeitsgebot und Wahrheitspflicht-Zu den berufsrechtlichen Grenzen des Anwaltsberufs”, BRAK-Mitt.2/2005, s. 60.

⁵¹ Lindenberg, s. 79; Georg Naegeli, “Darf man im Prozess lügen?”, Anwaltsrevue, 6-7/2010, s. 294; Henssler/Prütting/*Eylmann*, § 43a BRAO kn. 109; Wilhelm Feuerich/Dag Weyland, Bundesrechtsanwaltsordnung, BRAO, 9. B., 2016, kn. 40; Thum, s. 62.

⁵² Henssler/Prütting/*Henssler*, § 43a kn. 138.

⁵³ Oscar Vogel/Karl Spühler, Grundriss des Zivilprozessrechts und des Internationalen Zivilprozessrechts der Schweiz, 7. B., Bern 2001, 5 N 131; Naegeli, s. 294. Alman hukuku bakımından aynı yönde: Martin Henssler/Hanns Prütting/*Henssler*, Bundesrechtsanwaltsordnung: BRAO, 4. B., 2017, § 43a kn. 142; Feuerich/Weyland, BRAO § 43a kn. 40; Volker Römermann/Philipp Prass, BeckOK BORA, Grundpflichten des Rechtsanwalt, 16. B., 2016, § 43a kn. 15.

Avukatın ileri sürdüğü hukuki görüş ve değerlendirmeler gerçeği söyleme yükümlülüğünün kapsamında değildir⁵⁴. Buna karşılık, dava konusu hayat olayının gerçeğe uygun tasviri her şeyden önce avukata düşer⁵⁵. Avukat bu noktada müvekkilinin verdiği bilgilerin doğruluğuna itimat edebilir; özel olarak onların doğru olup olmadığını araştırmak zorunda değildir⁵⁶; hatta müvekkilinin beyanlarını -doğrulukları konusunda şüphesi olsa dahi- benimseyebilir⁵⁷. Aksi düşüncenin kabulü, avukat ile müvekkili arasındaki güven ilişkisini zedeler⁵⁸. Bununla birlikte, avukat müvekkilinin söylediklerinin açıkça gerçek dışı yahut imkânsız olduğunu anlamış ya da gerçeğe aykırılığı konusunda somut dayanak noktalarına sahipse onlarla bağlı değildir ve bu konuda gerekli araştırmayı yapmak zorundadır⁵⁹.

Doktrinde gerçeği söyleme yükümlülüğü bakımından taraflar ile avukatların eş tutulamayacağını, avukatların gerçeği söyleme yükümlülüğünün taraflarınki kadar katı anlaşılması gerektiğini ileri sürenlerin yanı sıra; avukatın objektif hakikatin bulunması konusunda mahkemeye yardımcı olmak zorunda olmadığını, onun ilk vazifesinin müvekkilinin menfaatlerini gözetmek olduğunu, bu nedenle müvekkili için hukuken elverişsiz hususlar bakımından gerçeği söyleme yükümlülüğünün gevşetilebileceğini, hatta avukatın mahkemeyi yargılamada yanlış bir istikamete dahi yönlendirebileceğini savunan görüşlere de rastlanmaktadır⁶⁰. Tam aksi yöndeki bir diğer görüşe göre ise, sadece taraflar değil, vekiller dahi müvekkillerin aleyhlerinde olan gerçeğe uygun hususları gizleyemezler; bunları da mahkemeye bildirmek zorundadırlar⁶¹.

Yukarıda belirtildiği üzere, avukatlar da tıpkı taraflar gibi vakıalar hakkında yalan söyleyemez. Bu noktada mukayeseli hukukta avukatların gerçeği söyleme yükümlülüğünün beyaz yalanlar bakımından da geçerli olup olmadığı üzerinde durulmaktadır. Bu konuya ilişkin olarak şöyle bir örnek verilebilir: Davacı -alacağı ödenmiş olmasına ve bunu bilmesine rağmen- dava açarak tekrar ödeme talebinde bulunmuştur. Davalı ise borcunu ödediğini gösteren makbuzu kaybetmiştir. Acaba böyle bir durumda davalı avukatı haksız bir mahkumiyet kararını önlemek adına ödünç sözleşmesini tümüyle inkâr edebilir mi? Hakim

⁵⁴ Feuerich/Weyland, § 43a BRAO kn. 39.

⁵⁵ Borgmann, s. 2146 vd.; Thum, s. 62.

⁵⁶ Henssler/Prütting/*Eylmann*, § 43a BRAO kn. 112; Feuerich/Weyland, § 43a BRAO kn. 40; Nejat Aday, *Avukatlık Hukukunun Genel Esasları*, 2. B., İstanbul 1997, s. 60.

⁵⁷ BGH NJW 1952, s. 1148.

⁵⁸ Römermann/Prass, BeckOK BORA, § 43a kn.15.

⁵⁹ Naegeli, s. 294. Karş. Henssler/Prütting/*Eylmann*, § 43a BRAO kn. 112; Feuerich/Weyland, § 43a BRAO kn. 11; Thum, s. 62; Römermann/Prass, BeckOK BORA, § 43a kn. 15. Türk hukuku bakımından aynı yönde: Sungurtekin Özkan, s. 319; Tercan, s. 188.

⁶⁰ Bkz. Kaspar Schiller, *Schweizerisches Anwaltsrecht Grundlagen und Kernbereich*, Zürich 2009, kn 1526.

⁶¹ Habscheid, s. 61.

görüŖe göre böyle bir durumda dahi vekil yalan söyleyemez. Müvekkilin haksız yere mahkûm edilmesi ihtimali dahi bu sonucu deęiŖtirmez⁶². Azınlıkta kalan görüşe göre ise, bu gibi hallerde avukatın, müvekkilinin haksızlığa uğramasını engellemek adına beyaz yalan söylemesi caizdir. Bu görüşe göre, davalı vekilin ödünç sözleşmesini inkâr etmesi mahkeme kararının sonucu itibarıyla adil olmasını sağlayacaktır. Bu ise gerçeği söyleme yükümlülüğünün varlık nedenine uygundur. Zira gerçeği söyleme yükümlülüğü bizatihi bir amaç değildir; o, adil bir karar verilmesi kapsamında başvuru olan bir çaredir⁶³.

Avukat, müvekkilinin menfaatini koruma düşünceyle olsa dahi karşı tarafın doğru olduğunu bildiği beyanlarının aksini iddia edemez.

Acaba müvekkil, gerçek olmadığı bilinen bir hususun ileri sürülmesi konusunda ısrarcı olursa, avukat böyle bir talimatla bağlı olacak mıdır? Yargı erki içinde temsil ettiği statü nazara alındığında avukatın böyle bir talimatla bağlı olmadığı ve gerekirse görevinden istifa edebileceği sonucuna varmak gerekir⁶⁴.

Avukatın gerçeği söyleme yükümlülüğü sadece (yazılı veya sözlü) beyanlara iliŖkin değildir. Bu cümleden olarak avukatın gerçeğe uygun olmadığını bildiği bir delili (belgeyi) kullanması da gerçeği söyleme yükümlülüğünü ihlâl eder⁶⁵.

Gerçeği söyleme yükümlülüğünün ihlâlinin gerek usul hukuku gerekse maddi hukuk bakımından bazı sonuçları vardır.

Her Ŗeyden önce mahkeme, avukatın gerçeği söyleme yükümlülüğünü ihlâl eden beyanlarını nazara almaz⁶⁶. Ayrıca, böyle bir davranıŖ HMK m.375/1(h) uyarınca usul hilesi sayılarak yargılamanın yenilenmesine de yol açabilir⁶⁷.

Ayrıca, avukatın gerçeği söyleme yükümlülüğüne aykırı davranıŖı onun cezai, hukuki ve disiplin sorumluluğuna yol açabilir. Ŗöyle ki; avukatın gerçeği söyleme yükümlülüğünün ihlâli somut olayın koŖullarına göre dolandırıcılık (TCK m. 157-159) suçuna vücut verebileceği gibi, avukatın tazminatla

⁶² Feurich/Weyland, BRAO § 43a kn. 38; Hennsler/Prütting/Hennsler, § 43a kn. 144; Lindenberg, s. 82.

⁶³ Schumacher, s. 435.

⁶⁴ Schumacher, s. 431.

⁶⁵ Thum, s. 61; Lindenberg, s. 80.

⁶⁶ Alangoya, s. 124; Arslan, Dürüstlük Kuralı, s. 125; Tercan, s. 206; Erdönmez, Pekcanitez Usul, s. 918.

⁶⁷ Ramazan Arslan, Medeni Usul Hukukunda Yargılamanın Yenilenmesi, Ankara 1977, s. 104 vd.; Alangoya, s. 123; Arslan, Dürüstlük Kuralı, s. 125; Tercan, s. 206; Hk-ZPO/Wöstmann, ZPO § 138 kn. 3; Bilge Umar, Hukuk Muhakemeleri Kanunu Ŗerhi, 2. B., Ankara 2014, s. 136; Ramazan Arslan/Ejder Yılmaz/Sema TaŖpınar Ayvaz, Medeni Usul Hukuku, 3. B., Ankara 2017, s. 164.

sorumlu tutulmasını (TBK m. 49) da gerektirebilir⁶⁸. Nihayet, gerçeği söyleme yükümlülüğünün ihlâli avukat açısından disiplin cezasını gerektiren (AvK m. 134) bir eylem olarak da nitelendirilebilir⁶⁹.

Türk hukuk uygulamasında avukatların gerçeği söyleme yükümlülüğüne riayet edip etmediklerinin yeterince denetlendiği söylenemez. Bir görüşe göre bu durum *“Uygulamada, taraflar için, davada telafisi güç zararlara neden olabilecek derecede önemli fakat genellikle gözden kaçırılan bir husustur.”* Bu görüşe göre, bir avukat, karşı tarafın ileri sürdüğü iddiaları, ancak o iddiaların doğru olmadığına kanaat getirmişse, karşı iddiada bulunarak onları tartışmalı hale getirebilir. Yoksa gerçeğe aykırı bir şekilde ve keyfi olarak, karşı tarafın ileri sürdüğü hususların geçerliliği olmadığını iddia edemez. Benzer şekilde, avukat, müvekkilinin kesinlikle doğru olmadığını bildiği iddialarını benimseyip ileri süremez⁷⁰.

Diğer bir görüşe göre de; *“Avukatların kamunun (toplumun) avukatlık mesleğine olan güveninin sarsılmaması için özellikle davanın yürütülmesi sırasında, dürüstlük kuralına çok sıkı bir bağlılık göstermeleri zorunludur. Avukatın en önemli iki niteliği bilgi ve dürüstlük olmalıdır”⁷¹.*

Uygulamada⁷² gerçeği söyleme yükümlülüğünün ihlâli adeta vaka-

⁶⁸ Arslan, Dürüstlük Kuralı, s. 129-130; Tercan, s. 208-209; Peter-Andreas Brand, Das Spannungsverhältnis zwischen Wahrheitspflicht und Verschwiegenheitspflicht (<http://rae-oehlmann.de/das-spannungsverhaeltnis-zwischen-wahrheitspflicht-und-verschwiegenheitspflicht>, e.t.: 27.10.2017). Avukatın özen yükümlülüğünün ihlâli sonucu tazminatla sorumlu tutulabileceği hallere ilişkin olarak bkz. Halûk Tandoğan, Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri, C. II, İstanbul 1987, s. 416; Mustafa Alper Gümüş, Borçlar Hukuku Özel Hükümler, C. II, 3. B., İstanbul 2014, s. 170 vd.; Fahrettin Aral/Hasan Ayrancı, Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri, 11. B., Ankara 2016, s. 448-450; Aydın Zevkliler, Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri, 10. B., Ankara 2008, s. 343; Hüseyin Hatemi/Rona Serozan/Abdulkadir Arpacı, Borçlar Hukuku Özel Bölüm, İstanbul 1999, s. 417; Aday, s. 56 vd.

⁶⁹ Alangoya, s. 122; Sungurtekin Özkan, s. 317; Tercan, s. 211.

⁷⁰ Tercan, s. 188.

⁷¹ Arslan, Dürüstlük Kuralı, s. 115.

⁷² Yargıtay birçok kararında Avukatlık Kanunu'nun 34. maddesinden hareketle avukatların görevlerini doğruluk içinde yerine getirmeleri gerektiğine işaret etmekte ise, Yargıtay bununla gerçeği (doğruyu) söyleme yükümlülüğünden ziyade avukatların dürüstlük kuralına uygun olarak hareket etmelerini kastetmektedir. Örneğin: “Avukatlık Kanununun 34. maddesinde, “Avukatlar, yüklendikleri görevleri, bu görevin kutsallığına yakışır bir şekilde özen, doğruluk ve onur içinde yerine getirmek ve avukatlık unvanının gerektirdiği saygı ve güvene uygun biçimde davranmak ve Türkiye Barolar Birliğiince belirlenen meslek kurallarına uymakla yükümlüdürler.” hükmü, Türkiye Barolar Birliği Meslek Kurallarınının 43. maddesinde de, “Müvekkil adına alınan paralar ve başkaca değerler geciktirilmeksizin müvekkile duyurulur ve verilir.” hükmü bulunmaktadır... Dosya kapsamında davalı tarafından düzenlenerek davacıya gönderilen 30/7/2008 tarihli cevabi ihtarla her ne kadar tahsil edilen miktarın vekalet ücretine mahsuben alındığı bildirilmiş ise de davalı avukat tarafından yapılan bu ihtarın yukarıdaki ilkeler ışığında değerlendirildiğinde hapis hakkının

adiyeden sayılmakta, taraf vekillerinin karşı tarafın ileri sürdüğü iddiaların neredeyse tümüne -bunların kısmen veya tamamen gerçeğe uygun olduğunu bildikleri halde- “*Karşı tarafın beyanlarını kabul etmiyoruz.*” tarzında klişeleşmiş sözlerle itiraz ettikleri gözlemlenmektedir. Bu tip itirazların gerçeği söyleme yükümlülüğüne aykırılık teşkil ettiği aşikârdır. Zira iddia ve ispat yükü karşı tarafa düşse dahi hiçbir taraf, belli bir vakıyı ancak kendisi bilebilecek durumda ise karşı tarafın tahminlere dayalı olarak iddialarda bulunmak zorunda kalması halinde, bu vakıyı salt inkâr ile yetinemez⁷³.

Benzer şekilde, söz gelimi, bir avukatın, müvekkiline karşı açılan alacak davasında, dava konusu alacağın dava açıldıktan sonra ödendiğini bildiği halde, ödeme sanki davadan önce yapılmış gibi cevap dilekçesi kaleme alıp, müvekkilinin borcunun bulunmadığını ileri sürmesi gerçeği söyleme yükümlülüğünü ihlâl eden ve açıkça disiplin cezası gerektiren bir eylemdir⁷⁴. Keza, bir avukatın belli bir taksit için yapılan ödemeyi gösterir belgenin fotokopisini taksit sayısı kadar çoğaltarak mahkemeye sunması ve müvekkilinin tüm taksitleri ödediğini ileri sürmesi de gerçeği söyleme yükümlülüğünün ağır bir ihlâlidir.

SONUÇ

Türk hukuk uygulamasında avukatların gerçeği söyleme yükümlülüğüne riayet edip etmediklerinin yeterince denetlenmemesi, bir yandan davaları uzatarak boş yere emek ve zaman israfına yol açtığı gibi maddi gerçeğe aykırı kararlar verilmesine de yol açabilmektedir. Bu nedenle kanımızca gerek mahkemelere gerekse barolara bu konuda önemli görevler düşmektedir. Mahkemeler kararlarında gerçeği söyleme yükümlülüğünün ihlaline işaret etmeli ve gerekirse barolara ihbarda bulunmalı; barolar da bu konuda disiplin prosedürünü işletmelidirler. Unutmamak gerekir ki, gerçeği söyleme yükümlülüğünün avukatlar tarafından ihlâli en büyük zararı avukatlık mesleğine vermekte; hak arayanların bu mesleğe olan güveni sarsılmaktadır.

usulüne uygun kullanılmadığı sonucunu doğurduğu ve azlin haklı olduğu anlaşılmaktadır...”
13. HD, 24.05.2017, 2015/19231, 2017/6255 (<https://emsal.yargitay.gov.tr>) Avukatlık Kanunu'nun 34. maddesine ilişkin pek çok örnek için bkz. Semih Güner, Avukatlık Hukuku, 5. B., Ankara 2011, s. 459-464.

⁷³ Max Guldener, “Hukuk Muhakemeleri Usulünde Âfaki Hüsniyet Esası”, (Çev. Dr. Tahir Çağa), AÜHFD 1946/2-3-4, s. 662.

⁷⁴ Bkz. AvK m. 134.

KISALTMALAR CETVELİ

ABD	: Ankara Barosu Dergisi
AlmMUK	: Alman Medeni Usul Kanunu
AnwBl	: Anwaltsblatt
AÜHFD	: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
AvK	: Avukatlık Kanunu
AvusMUK	: Avusturya Medeni Usul Kanunu
B.	: Baskı
Bkz.	: Bakınız
FS	: Festschrift
HMK	: 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu
HUMK	: 1086 sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu
İsvMUK	: İsviçre Medeni Usul Kanunu
Jura	: Juristische Ausbildung
JuS	: Juristische Schulung
kn.	: kenar notu
m.	: madde
NJW	: Neue Juristische Wochenschrift
s.	: sayfa
SÜHFD	: Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
TBK	: Türk Borçlar Kanunu
TCK	: Türk Ceza Kanunu
vd.	: ve devamı
ZZP	: Zeitschrift für Zivilprozess

KAYNAKÇA

- Aday, Nejat: Avukatlık Hukukunun Genel Esasları, 2. B., İstanbul 1997.
- Alangoya, Yavuz: Medenî Usul Hukukunda Vakıaların ve Delillerin Toplanmasına İlişkin İlkeler, İstanbul 1979.
- Alangoya, Yavuz/Yıldırım, Kamil/Deren-Yıldırım, Nevhis: Medeni Usul Hukuku Esasları, 7. B., İstanbul 2009.
- Aral, Fahrettin/Ayrancı, Hasan: Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri, 11. B., Ankara 2016.
- Arslan, Ramazan: Medeni Usul Hukukunda Yargılamanın Yenilenmesi, Ankara 1977.
- Arslan, Ramazan: Medeni Usul Hukukunda Dürüstlük Kuralı, Ankara 1989, (Arslan, Dürüstlük Kuralı).
- Arslan, Ramazan/Yılmaz, Ejder/Taşpınar-Ayvaz, Sema: Medeni Usul Hukuku, 3. B., Ankara 2017.
- Baumgaertel, Gottfried : “Treu und Glauben im Zivilprozess”, ZJP 86 (1973), s. 353 vd.
- Baumgaertel, Gottfried: “Treu und Glauben, gute Sitten und Schikaneverbot im Erkenntnisverfahren”, ZJP 69 (1956), s. 89 vd.
- BeckOK ZPO: Vorwerk, Volkert/Wolf, Christian, 25. B, 2017, (Vorwerk/Wolf/von Selle, ZPO).
- Bilge, Necip/Önen, Ergun: Medenî Yargılama Hukuku Dersleri, 3. B., Ankara 1978.
- Brand, Peter-Andreas: Das Spannungsverhaeltnis zwischen Wahrheitspflicht und Verschwiegenheitspflicht (<http://rae-oehlmann.de/das-spannungsverhaeltnis-zwischen-wahrheitspflicht-und-verschwiegenheitspflicht>, e.t.: 11.09.2017).
- Eisele, Hans: Die Wahrheitspflicht, Freiburg 1936.
- Erdönmez, Güray: Medeni Usul Hukuku, Pekcanitez Usul, İstanbul 2017.
- Feuerich, Wilhelm/Weyland, Dag: Bundesrechtsanwaltsordnung: BRAO, 9. B., 2016.
- Gerold, Horst Gerhard: Die Wahrheitspflicht im heutigen Zivilprozess, 1935.
- Guldener, Max: Hukuk Muhakemelerinde Âfaki Hüsniyet Esası (Çev. Dr. Tahir Çağa), AÜHFD 1946/2-3-4, s. 647 vd.
- Guldener, Max: Schweizerisches Zivilprozessrecht, 3. B., Zürich 1979.

Gümüş, Mustafa Alper: Borçlar Hukuku Özel Hükümler, 3. B., C. II, İstanbul 2014.

Güner, Semih: Avukatlık Hukuku, 5. B., Ankara 2011.

Habscheid, Walter J.: Schweizerisches Zivilprozess-und Gerichtorganisationsrecht, 2. B., Basel/Frankfurt a.M. 1990.

Hatemi, Hüseyin/Serozan, Rona/Arpacı, Abdulkadir: Borçlar Hukuku Özel Bölüm, İstanbul 1999.

Hennsler, Martin/Prütting, Hanns: Bundesrechtsanwaltsordnung: BRAO, 4. B., 2017.

Hirtz, Bernd: "Der Umgang mit der Wahrheit im Zivilprozess", AnwBl 12/2006, s. 780 vd.

Hug, Peter: Die Wahrheitspflicht der Parteien im Zivilprozess, Zürich 1943.

Karslı, Abdurrahim: Medeni Muhakeme Hukuku, 4. B., İstanbul 2014.

Kummer, Max: Grundriss des Zivilprozessrechts, 2. B., Bern 1974.

Lindenberg, Frank: Wahrheitspflicht und Dritthaftung des Rechtsanwalts im Zivilverfahren, Bonn 2002.

Musielak, Hans-Joachim/Voit, Wolfgang: Zivilprozessordnung, 14. B., München 2017, (Musielak/Voit/Stadler, ZPO).

Münchener Kommentar zum Zivilprozessordnung, C.1, 5. B., München 2016, (MüKoZPO/Fritsche).

Naegeli, Georg: "Darf man im Prozess lügen?", Anwaltsrevue, 6-7/2010, s. 292 vd.

Oberhammer, Paul/Domej, Tanja/Haas, Ulrich: Kurzkommentar ZPO, 2. B., Basel 2014.

Olzen, Dirk: "Die Wahrheitspflicht der Parteien im Zivilprozess", ZZP 98 (1985), s. 403 vd.

Prütting, Hanns/Gehrlein, Markus: Kommentar ZPO, 9. B., 2017.

Rosenberg, Leo/Schwab, Karl-Heinz/Gottwald, Peter: Zivilprozessrecht, 17. B., München 2010.

Römermann, Volker/Prass, Philipp: BeckOK BORA, Grundpflichten des Rechtsanwalts, 16. B., (Römermann/Prass, BeckOK BORA).

Saenger, Ingo: ZPO Handkommentar, 7. B., 2017.

- Schumacher, Hubertus: “Rechtsanwalt und Wahrheitspflicht im Zivilprozess”, Österreichisches Anwaltsblatt, 2009/10, s. 429 vd.
- Schwartz, Paul: “Die Bedeutung von Treu und Glauben im Prozess und Betreibungsverfahren”, FS für Guldener, Zürich 1973, s. 291 vd.
- Staab, Gerhard Walter: Die Wahrheitspflicht im Zivilprozess, Würzburg 1973.
- Stein, Friedrich/Jonas, Martin: Kommentar zur Zivilprozessordnung, 23. B., Tübingen 2014, (Stein/Jonas/Leipold).
- Sungurtekin Özkan, Meral: Avukatlık Mesleği, Avukatın Hak ve Yükümlülükleri, İzmir 2012.
- Tandoğan, Halûk: Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri, C. II, İstanbul 1987.
- Tanriver, Süha: Medeni Usul Hukuku C. I, Ankara 2016.
- Taşpınar, Sema: “Medeni Usul Hukukunda Amaç Sorunu”, Av. Dr. Faruk Erem Armağanı, TBB Yayınları, Ankara 1999, s. 759 vd.
- Tercan, Erdal: “Medeni Usul Hukukunda Gerçeği Söyleme Yükümlülüğü”, SÜHFD, Prof. Dr. Şakir Berki’ye Armağan, Konya 1996/1-2, s. 181 vd.
- Thomas, Heinz/Putzo, Hans: Zivilprozessordnung, 36. B., München 2015, (Thomas/Putzo/Reichhold).
- Thum, Kai: “Sachlichkeitsgebot und Wahrheitspflicht- Zu den berufsrechtlichen Grenzen des Anwaltsberufs”, BRAK-Mitt. 2/2005, s. 60 vd.
- Umar, Bilge/Yılmaz, Ejder: İsbat Yükü, 2. B., İstanbul 1980.
- Üstündağ, Saim: Medeni Yargılama Hukuku, 7. B., İstanbul 2000.
- Vogel, Oscar/Spühler, Karl: Grundriss des Zivilprozessrechts und des Internationalen Zivilprozessrechts der Schweiz, 7. B., Bern 2001.
- Von Hippel, Fritz: Wahrheitspflicht und Aufklärungspflicht der Parteien im Zivilprozess, Frankfurt 1939.
- Welzel, Hans: Die Wahrheitspflicht im Zivilprozess, Berlin und Leipzig 1935.
- Yılmaz, Ejder: Islah, 4. B., Ankara 2013.
- Zevkililer, Aydın: Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri, 10. B., Ankara 2008.
- Zöllner, Richard: Zivilprozessordnung, 31. B., Köln 2016, (Zöllner/Greger).